



Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. VII. Reipublicæ præcipuam curam esse, vt idoneis mandet dignitates
& magistratus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

consilium magnum, seu comitia publica cōueniunt. Electorum, deinde aliorum principum, & comitum, tertio, liberarum ciuitatum. Hinc omnia tarde conficiuntur, & iam tempore multo pene nihil efficitur. Causa est, in conueniendo tarditas, quorundam absentia, legatorum restricta potestas, discordiae multiplices. Primariae nunc quidem sunt in religione, sed pietatis praetextum multi suis cupiditatibus obtendunt: nam reuera principum sunt inter se similitudines, & inter principes & reliquam nobilitatem, quae à quibusdam premittitur, cum alioqui soli imperatori, tamquam aulae eius comites, & ministri subesse velint. Maior est inter vrbes liberae, & finitimos principes aemulatio; urbium studia, conatusque eo tendunt, ut libertatem tueantur, principes nonnulli in hoc incumbunt, ut eas sibi reddant obnoxias. Harum in pace sita est felicitas, orto bello in magno sunt discrimine, quia non viribus plerumque, sed legibus libertatem tueantur, cum autem inter arma ciuilia fileant leges, libertas sub ictu stat. Apparuit hoc bello ciuili quod contra Carolum quintum est gestum, in quo ciuitates maximas impensas fecerunt, in honoratam militum societatem sortitae sunt, victor deinde grauissimè multatae sunt. Deteriore conditione futurae si vicissent; nam durante bello principes offenderant, quod minus prompte paterent, & ut nulla offensus fuisset, proemia tamen victoriae solis principibus, velut potentioribus, cessissent. Quo facto, ciuitatibus imperii tutela defuisset, & vicini grauioribus incubuissent. Itaque victores libertatem non nisi principum beneficio tenuissent. Haec igitur causae sunt, cur tam tarde moueatur imperium; quia in eodem corpore nunquam eadem profunt, cum ab harmonia & legitima humorum temperatura discessum est.

A statibus
bella non
commode
admini-
strantur.

Ciuitates
Germaniae
victae in po-
testate vi-
ctoris, vi-
ctrices in po-
testate so-
ciorum erunt.

Consilia Gal-
licana olim
nobilissima

§. 4. Gallia suos etiam status habet, Ecclesiasticorum, nobilium, plebis. Sunt consilia duo, arcanum & publicum. olim ex tribus statibus Concilium publicum conuocabatur. Erat in eo Concilio summa auctoritas, & tanta integritatis aestimatio, ut ad illud multae etiam externae controuersiae suas deferrent. In eo vero res grauissimae, siue, ut appellant, res status tractabantur; si rex creandus, si abdicandus, si bellum gerendum, pax ineunda, leges ferendae, primariae praefecturae deferendae, principum crimina cognoscenda, dos regis liberis assignanda esset; quin & ratio sumptuum, ac tributorum eo in consilio tractabatur. atque hoc est quod Curiam aut Parlamentum generale vocant. Eo igitur tempore accisa admodum potestas regum Franciae fuit. Verum auctoritatem consilii minuerunt posterius, (Hugoni Capeto hoc tribuunt) erecto parium collegio, qui de principum fortunis, aliisque iudicarent. Addita sunt deinde Parlaementa, verum iam ad priuatum Concilium regni negotia à multo tempore referuntur. Hinc expeditiora sunt consilia. Huiusmodi status etiam in Gallia, Hispania, Anglia, Scotia, aliisque regnis sunt; ad quorum rationem potestatem suam quilibet Princeps facile exiger.

Addito con-
silio alio
prioris au-
toritas mi-
nuitur.

Senatus Ro-
mani aucto-
ritas pro ar-
bitrio impe-
ratoris mu-
tabatur.

§. 5. Statum patriae referebat olim senatus, non qualis erat in libera Republica regnans, sed qualis sub imperatoribus moderatis particeps concilio-
rum, & honorum publicorum. Probus cum talem habuit teste Vopisco, nam ab omnibus appellacionem ad senatum concessit, aliaque quae iam exoleuerant; Factum iterum sub Honorio, Claudian. de Stilicone:

Ordine cum prisco censere bella senatus,

*Neglectum Stilico per tot iam secula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent praelia patres.
Decretoque toga felix legionibus iret
Tessera.*

Hoc Stilico, sed non ut Patres Conscriptos honoraret, sed ut auctoritatem imperatoris imminueret, atque hac popularitate sibi, & Eucherio filio parare viam, ad tyrannidem. Tiberius summa simulatione cum rem imperii cupidissime accepisset, nomen diu negauit, custodiam à Senatu petijt, milites Reipublicae, non suos esse dixit, princeps senatus voluit, collegas optauit, sed haec erant saeva ludibria, quibus sensa nobilium explorabat. Magistratus habebat in honore, non aliter atque stante Republica assurgebatque consulibus: atque quoties eis cenam dabat, ingredientibus ad fores procedebat obuiam, & comitabatur abeuntes.

C A P V T VII.

Reipublica praecipuam curam esse ut idoneis mandet dignitates, & magistratus.

§. 1. De minoribus magistratibus loquor, qui vel à rege, vel senatu in Aristocratia, vel à populo in Politia constituuntur. Quocumque enim loco idonci, & boni viri praeficiuntur salus constat Reipublicae. Maneat hoc certum ac fixum, & nobile regnantium axioma. Meliorem esse Rempublicam in qua princeps malus est, quam ea, in qua amici principis, magistratusque, qui in parte Rempublicam gerunt, mali sunt. Multos enim malos haud facile vnus bonus compescit; malus princeps si bonos habeat administratos, nequitiae instrumentis caret: hoc duntaxat difficile est, ut malo principe, sint boni, & diuturni administrati.

Parum est
principem
esse bonum
si eius mini-
stri sint
mali.

§. 2. Naturalis est, & summa principis obligatio, ut bonos praesides provinciae praeficiat, praetoresque tueatur, atque in officio contineat. Atque ut verbo dicam: Cuius administrati, & magistratus in officio sint. Hoc ipsi imperatores agnouerunt, quorum aliquando peculiaris in deligendo cura fuit. Alexander Imperator praesides nunquam ad beneficium, sed ex iudicio dedit. Oritur illa obligatio ex iure Reipublicae, & priuati cuiusque; quemadmodum enim, si princeps medicum & Chirurgum sumptu ciuitatis constituat, ex iustitia legibus obligatur, ut ne Demonstratos, Marcos, Simones, Menophanes, Capitoes, Phaidones, Socleas, Agelaos, Alexes, Agidas, Zopyros, Charinos, Gennadios, Rhodones, Callignotos, velut pestes viuas, & efficaces ciuibus immittat, qui gloriantur ut ille apud Agathiam Epig.

Principis of-
ficio est, bo-
nos praesides
constituere.

*Καὶ γὰρ ἐγὼ πολλὰς ψυχὰς αἰὶνὰς ποσειδάωνι
Ναμ' ἐγὼ multas animas ad inferos deturbo.*
Sed viros peritos, industrios, fidos, non quos

— οἱ σοφοὶ γὰρ
Βάλλουσιν ἐν τῷ αἵματι, καὶ ἐν φανέροις.
Spargunt mitris, floribus atque coronis.

Sic nullo iure possunt populis raptores, & iniquos praeporere. Nam culpam suorum praesidium, nisi ipsi prospiciant, praestare coguntur.

§. 3. Ro-

in venali-
tate magi-
stratuum
nulla ratio
virtutis.

§. 3. Roma in summa ambitione, & venali campo nonnulla tamen candidatorum ratio ducebatur: ante comitia namque nomina apud magistratum profiteri necesse erat, à quo si recepta non essent, à populo creati non poterant; ij enim publico iudicio indigni iudicati essent, quibus gubernatio Reipublicae committeretur. Verum auaritia & ambitio, hæc omnia petripuit. Cato cum optimatum conspirationes cerneret; clamauit, rem indignam esse, ut addiceretur nuptiarum lenocinii imperium, ac per mulieres mutuo se ad prouincias, imperia, exercitus proueharent.

Quos igno-
rat, contem-
nere videtur
potestas.

§. 4. Maxima itaque virtus principis est, nosse suos, nec modo nosse, sed etiam regere; quod sine notitia fieri non potest. Prudentem in imperio Romano institutum, ut breuiarium imperij, quo omnia vectigalia, impense, prouincias, classes, exercitus, magistratus, eorumque salaria continebantur, in promptu esset.

Notitiam imperij veteres dixerunt; Augustus publice proponere consuevit. Laterculum etiam vocabant; Cedrenus: ὁν δὲ πλείους δημοσία, ἐφ' ὃ τὰ τε τῶν βασιλευσίν, καὶ τὰ τῶν ἐκτελευτάων ὀνόματα ἀπὸ τῆς ἐξουσίας. Erat publicus laterculus, in quo senatorum, & exercitus nomina scribebantur. Tacitus i. Annalium. Augustus libellum composuit, quo opes publicæ continebantur, quantum ciuium, lociorumque in armis, quot regna, classes, prouinciae, tributa ac vectigalia, necessitates ac largitiones, quæ cuncta sua manu perciperat Augustus. Multo diligentius illa subsequenter fuerunt, ut constat ex tit. 17. l. i. cod. ad praefectum prætor. Africa.

Omnium
magistra-
tuum no-
mina in la-
terculo erat

Hoc etiam presenti sanctione credimus ordinandum, ut non multa dispendia pro completionem chartarum vel codicillorum, vel in nostro laterculo, vel in scrinio præfecti prætorij per Africanos iudices sustinere videantur: quia si ipsi dispendia læsi non fuerint, nullam habebunt necessitatem eiusdem nostræ Africae tributarios prægrauandi. Iubemus ergo, ut iudices duce eos Africanos tam ciuiles, quam militares, in nostro laterculo pro codicillorum atq; chartularum promotionis suæ consuetudinibus nihil ultra sex solidos præbeant: at vero in scrinio præfectorum non ultra duodecim solidos cogantur inferre. quem modum si quis exsuperat: ipse quidem iudex triginta librarum auri dispendio subiacet: officium vero eius non solum simile dispendium, sed & capitale periculum sustinebit. Nam si aliquis ex quacunque parte ausus fuerit iussiones nostras excedere, & non festinauerit cum Dei timore eas seruare, non solum dignitatis aut substantiæ periculum sustinebit, sed etiam ultimo supplicio subiacet.

Magna im-
peria hostiū
securā, mi-
nistri ob-
noxia sunt.

Princeps itaque omnium, præfecti suorum descriptionem habuerunt. Deinde in scrinio sacro illa deponerantur. De notitia vide, & de aduoc. diuers. l. 5. Quia vero antiqua perierunt, extat vero Justiniani de Africa laterculus loco citato, eum ibidem legere quisque poterit.

Longinqua
vastant præ-
sides.

§. 5. In magnis imperijs, ut nihil est iucundius, fructuosiusque communi pace, & securitate; non enim vicinos potentiores pertimescunt: ita grauissima est magistratuum inferiorum licentia, eo quod in tanta negotiorum mole facile lateant iniuria; quod vel ex eo nascitur, quia non datur aditus accusatori, vel quia extrema negliguntur: quocirca Respubl. id summo pere cordi habebit, ut quemadmodum in limite imperij, & hostium vicinitate, fortissimos, ac fidissimos ducum collocat, ita in remotissimis gubernatores ac iudices æquissimos; nam ipsa longinquitas, ut subditi spem auxilij adimit, ita regentibus fiduciam impunitatis præstat. Quis enim Romæ id ausus est, quod in Gallia, Asiaq; fecerunt Romani? Imo creberime contigit, ut ad eorum inuadentem præfides, ut miseris rebellare cogerent, atq; ita causam dicere necesse non haberent; hostibus iam iudicatis, quibus

necessitatem rebellandi iniuncta imposuissent. Cyrus genti Judæorum libertatem restituit, atque in hunc modum edicit i. Esd. 1. 2.

Omnia regna terra dedit mihi Dominus Deus calii, & ipse præcepit mihi, ut edificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iuda. Quis est in vobis de vniuerso populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalem quæ est in Iuda, & edificet domum Domini Dei Israel, ipse est Deus qui est in Ierusalem.

Et omnes reliqui in cunctis locis vbicunque habitant, adiuuent eum viri de loco suo argento & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Ierusalem.

Hoc si Babylone agendum fuisset, intra annum insigne templum constituisset. Nunc vero quid regis absentis mandatum contra vicinorum odia potuit? i. Esd. 3. 3. Collocauerunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populus terrarum: & obtulerunt super illud holocaustum Domino mane & vespere.

Iussi erant templi adificationem adiuuare, at illi deterrent, ut ne aram quidem exstruere possint; Nec modo impediunt, sed simulatione subsidij conantur etiam profanare i. Esd. 4. 1. Aedificemus vobiscum, quia ita ut vos, querimus Deum vestrum, ecce nos immolauimus victimas à diebus Afor-haddan regis Assur, qui adduxit nos huc.

Cum viribus non possent, calumnijs agunt. ibid. v. 4. Conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum.

Multo perfidiosius egerunt contra Nehemiam, non veriti, quod carus regi, à rege & regina cum potestate missus, quod cum eo missi principes militiae & equites 2. Esd. 9. 10. Quid enim præfides regis; 1. Contristati sunt afflictione magna. 2. Iratus est Sannaballat valde c. 4. 1. 3. Motus nimis subannauit Iudeos. Et v. 8. Sannaballat, Tobias, Arabes, Ammanita, Azorij congregati sunt omnes pariter, ut venirent, & pugnarent contra Ierusalem, & molirentur insidias. Et v. 11. Dixerunt hostes nostri, Nesciant & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

Ecce talia contra expressum regis mandatum subditi regis contra subditos moluntur, contra legatum à mentis regis missum, ad regem mox rediturum. Itaque summo studio longinquis est prospiciendum. Nec pauca exempla Hispanijs dederunt Indorū præfecti, nam ut bella Lusitanorum, & Castilianorum taceam, abq; gubernatorum seuitia, auaritia, ambitione, mutuiq; cædibus fuisset, totam Indiam occidentalem corona Castiliana teneret. Nec longius exempla petenda sunt. Nullum in Europa imperium Fræcico rectius constitutum esse multi, nec sine causa arbitrantur, cum tamen in Sicilia regnum tenerent, iniuriis suis gentem illam ad defectionem minuti tyranni compulerunt. Quia ut à patria ita quoque ab æquitate recesserant præfides. Huic etiam rei documento est; quod in discursu de regno Neapolitano narratur à Nic. Bello. Primo enim rem militarem negligenter, perfideque administrari testatur, triremes vetustas, inutilesque esse. Etenim, inquit, satis est regijs ministris nonnihil in speciem præferre, quod in Aula Regia magnificetur, eoque pacto diligentiam ostentantes Regi aliquatenus satisfaciunt, orbemque terrarum in excimia magnarum rerum detinent expectatione. Quæ res ad opes breui comparandas mirifice prodest, quibus mox ditionem aliquam in regno coeuant, redditus coaceruant, & pretiosam accumulunt suppellectilem.

Haec anno 1579. facta ille recenset. Et paulo post: Commorantur ut plurimum Neapolitanae triremes ad Molem portus sine stipendijs, sine militibus ac saepe sine remigum parte dimidia, qui à nauarchis saepe locantur mercatoribus, nobilibus, alijsq; ad exonerandas naues, aliq; domestica opera peragenda: adeo ut necessitas sit epore veluti anno præterito cū octo piratica triremes duas Siculas ad Capreas insulas cepisset, toto die quinq; triremes instructi & fuere ad Turcas insequendos, qui, pe & remi

Inssa prin-
cipum in
remotis-
uaneant.

Amicisimjs
regum bella
inferuntur.

Gallia Siculos
rebellare
coegerunt.

remi deerant, & milites desiderabantur dubitandum sit, vt ex
tanto dispendio, quod Rex in hifce trepidibus patitur, minima
colligatur utilitas, eo magis, quod eadem triremes bellicis tor-
mentis male instructæ, & nauiis peritis destituta sunt; remiges
però yeluturcica mancipia, yel damnati sunt, quorum alteri co-
actæ & cum periculo vtentium remigant, alteri inexperiti sunt,
parumque idonei ad maris incommoda perferenda.

Quid vero audacia ablentia regiae faciat est in eodem discursu. Cum nuper Maieſtati Regiae ordinarium donatium factum fuiſſet, & Proceres Regnumque vniuerſum

Presides ma per certos suos homines illud mittere vellent, Prorex per suum
li nolunt à hominem mittere voluit, idque, ne si mitterentur per alios, ad
rege amari Regem, & aulam eius malè gesta Proregis referrentur; idcirco
provincias. vt donatium sibi traderetur, eos cogit.

Hæc sane ipsis iniurijs, contumelijsque maior est iniuria, totius regni proceribus munera regi mittentibus legatorum mittendum potestatem violenter eripere. Quid priuatos pati necesse est, si publice tanta facinora committuntur? tam manifeste, vt toto orbe historiæ volent, soli ignorent, quorum periculum agitur, reges? Verum hæc tū ratio erat. Eratq; et illi sæculo ius Verres.

Sors dam-
nata.

§.6. In confutendis istaque magistratibus fors omnino damnanda; si enim mare nauigaturus, nauē, & nauclerum non fortiris, sed hunc peritum, illam validam exquiris, quomodo salutē omnium ciuium in sortium diferimen conijcere, potest esse Reipublicæ bene constitutæ? Athenienses, populus audax, & celer τὸν χειρσάν τὸν πανταποσόν fenaturo quingentorum sorte legibac, quo factum esse, vt pessime constitutam Reipublicam haberent. Xenophon περὶ ἀθηναιῶν πολιτείας, recte iudicauit. Πεὶ δὲ τῆς Ἀθηνῶν πολιτείας, ὅπ μὲν εἴητο τὺτον τὸν τῶτον τῆς πολιτείας, καὶ ἐπ' αὐτὴ τὸ δὲ, ὅπ τ' αὖτ' ἐλόμενοι, εἴητο τὸς ποιεῖς αἰμένοι περὶ πλεὺν τοῖς χειρσίν. ἰα μὲν ἄν τὸν ὑπὲρ πάντων.

*Atheniensium
pessima Res
publica.*

De Atheniensium vero republica, quod eam reipublica rationem sequuti sunt, ideo non laudo, quod dum eam sequuntur, illud effecerunt, ut improbi meliore essent conditione, quam probi. Atque hac quidem in re non laudo.

Male omnino, sed populariter faciunt; nam malos sibi viles arbitrātur, hinc & forte legunt, & cum suffragiis designant magistratum in pestimos sunt beneuolentiores, in bonos iniqui. Barbara omnia scita, & facta eius populi. ita Xenophon iudicat. *Διὰ ταῦτα οἱ τοὺς μὲν χεῖρους ἀπειροῦν, καὶ χρεῖματα ἀφαιρῶνται, καὶ ἐξελάνθων, καὶ ἀποκτείνων, τοὺς δὲ πονηροὺς ἀέζων.* Propterea bonos quidem contumeliā afficiunt, pecuniā, exilio, morte multant, malos vero adagiunt. Hinc imperium breui tempore, & turbulentum cesserunt.

§.7. Sortiti tamen res permitti potest, si eam dirigat diuinitus maior aliqua potestas, vt Saulem ante delectum, vinctumq; a Samuele regem sorte delegerunt. 1. Reg. 10. 20. noluit enim Deus Samuelem esse suspectum, quasi ipse suo iudicio, vel affectu Saulem designasset. Deinde populus a Samuele, tanquam propheta regem petijt, quamuis enim peccatim postulando regem, recte tamen fecerunt, quod non tumultu, & ambitione tribuum regem constituerunt, sed a propheta, hoc est ipso Deo petuerunt. ita enim 1. Reg. 8. f. loquuntur: constitue nobis regem, vt iudicet nos. Sortis itaq; vfus non erat legitimus, nisi constaret fore, vt a Deo dirigeretur. Erant tum tribuum duodecim occultae contentiones, nec ea comitia sine lite dirempta fuissent, nisi Deus suo iudicio rem definisset. Apud barbaros sortium magnus fuit vfus, quæ vel meritate, vel superstitione vitabantur.

Deus inter-
dum sortes
adiuuat.

§. 8. Cum plures sunt candidati, qui pares iudicantur, omnesque idonei, sortito possunt eligi, inuocato tamen auxilio DEI, vt cum qui optimus est designet ita Apostoli in medio Iosephum & Matthiam constituerunt, & fors cecidit super Matthiam, & annumeratus est duodecim Apostolis. Hinc vices

sacerdotum in templo sorte distribuebantur. Factum est, inquit Lucas, cumungeretur sacerdotio in ordine vicis sue ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit, vt incensum poneret, ingressus in templum Domini. Cum enim plures essent sacerdotes praesentes, quibus omnibus erat ius aequale ponendi incensi, quod tamen vnius opera ponendum erat, ne ex emulatione contentio nasceretur, sorte deligebatur. Alioqui nunquam esset summum sacerdotium sorte subiectum in lege veteri. Bello Judaico, vt auctor est Iosephus lib. 4. cap. 5. Zelota redacto in ordinem Anania Pontifice, sorte summum sacerdotem, nomine Phani, rusticum, & qui cunctis ludibrio esset, delegerunt.

Cum plures
pares & i-
donei, fors
admittitur.

Sanctus Augustinus ad Honoratum in persecutione pericula fortiri iubet. Retinendos qui vtiliores plebi, si omnes æquales, paratique ad mortem, rem committendam fortibus.

Pericula
sortiri
possunt sor-
tes.

§. 9. Sed neque in his semper, aut temere est ad
fortes deveniendum sola necessitate, aut decreto Dei
certo earum usus adhibendus, cum nec ratio, nec cō-
siliū aliud admittit. Nam varia incommoda fortes
habent. Primo, paruo negotio corumpuntur. Per-
særum proceres occiso Smerde, vt regem nouum for-
te deliquerit, nempe cum cuius equus prior hinni-

Sortes facili-
le corrup-
puntur.

Sortes faci-
le corrup-
puntur.

patiens, totius reipublicae inquit agros cedentes
quonibus commiserunt. Ille enim admisso Darj ca-
ballo nocte pridiana, effecit, vt loci, & vultus re-
cordatione hinnitibus impletur auras, quodque col-
legæ Darj diuinitus fieri credebant, seruili fraude
perfectum erat. Astutius etiâ Messenienſium agrum
ad se traxit Cresphon, de quo Pausanias in Messenia-
cis, cum enim res sorte transigenda esset, Temenus sa-
cerdos dolo malo Cresphonti victoriam dedit. Sor-
tium ratio erat, vt argilla sicca, duraque, aqua impone-
retur, cuius argilla tardius liquesceret, agrum Messe-
nium haberet. Temenus promissi, donisque corrup-
tus Cresphontis argillam ad ignem, aliorum ad so-
lem indurauit, cum itaque violentius cocta durities
solueretur tardius, Messenij cesserunt Cresphonti.

Secundo. Quamquam pares videantur, crebro tamen magna est imparitas, quæ considerantibus facile apparet. Romana in Republica, sortitio in Provinciis præsidibus, & iudicibus visitata fuit. Consules enim provincias vel comparabant inter se, vel fortiebantur, iudices vel edebantur, vel sortito legebantur: vtrumq; non sine multa cautione constitutum est, nec tamen sine difficultatibus constitutum est. In provinciis sortitione, nulla difficultas videbatur, nam cum vterque consul summo magistratu fungens esset Romæ: cur non in provinciis etiam minor

*Sortitum et
ror in Re-
publica Ro-
mana.*

Sortium et
votum in Re-
publica Ro-
mana.

quis enet Romæ, cui non in provincia etiam nullius dignitatis pareretur? Perinde itaque videbatur, cui quis provincia præponeretur. Sed fefellit ea res crebro populum Romanum. Nam si in Græciâ pax, in Galliâ bellum esset, Consules vero essent Cæsar & Metellus, nollem sane Cæsarem in Græciam, Metellum in Gallias mitti. Hic ergo iudicio, non casu provincie committendæ. Contra rationem enim est, veterem imperatorem in pacatam provinciam, ire timidum, inertemque acerrimis hostium obijcere. Quam ob causam prudenter Augustus eam rationem correxit; nam pacatas provincias senatui ac populo permisit, turbulentas & ubi bello opus erat, ipse tenuit, Ægyptum non modo forti exemit, sed ne senatorem quidem ingredi passus est suo iniussu. Iudicum sortitio, quanta mala pepererit alio loco dicendum est.

fortiū quē-
dam ratio
robabilis.

§. 10. Quamvis Aristoteles lib. 2. cap. 6. non pro-
bet electos ad aliam electionem vocari, pluribus ta-
men locis id vñs obtinuit. Ratio Aristotelis est; quia
pauci illi facile convenire, & suo arbitrio magistra-
tum

tum eligere possunt. Verum facile ista cauentur, cum primo generatim multi electores deinde ab illis pauci deliguntur, quod si etiam fors accedat, ambitio prorsus excluditur. Populus enim quinquaginta electores constituat, horum singuli alium adsciscant, ac demum fiat sortitio eorum, qui magistratum eligant.

Præsides si populo grati sunt, minus nocent, si peccent.

§. II. Rex aut senatus postquam consultauit de constituendis præsidibus, nunquam satis prouisum Reipublicæ existimet, nisi plane intellexerit, de eo populi iudicium. Raro enim populus fallitur, deinde si probat rectorem suum populus, quamuis illi multa desint, quæta est administratio. Maxime itaque hanc in partem peccant principes, cum commendatione aliorum, quosdam in precio habent, vrbibusque præficiunt, quorum avaritia, fraudes, libidinesque in vulgus nota sunt. Quæ quidem in re maximo se famæ, & regni periculo inuoluunt. Nam ita secum & populus, & prudentes loquuntur. Rex vel facinorosa, nequitiamque improbi præsidis nouit, vel ignorat. Si nouit, quid ab eo rege speremus, apud quem sceleratis tantum est patrocinium, qui nequissimos in altum tollit: si ignorat, statum, non regem habemus. Nobis eius ignorantia perire integrum non est. Quanto porro tales sint odio, tantum casus ostendit.

CAPUT VIII.

Ratio viros bonos ad gubernationem erudiendi.

Ad Magistratum erudiendi.

§. I. Quamuis alij meliore ingenio, indole, maiore prudentia nascantur, quam alij, nemo tamen nascitur artifex, doctrinâ itaque, & exercitatione ad artem artium, artem omnium dominam, hoc est, Politicam erudiendi sunt. Et quidem de doctrinâ satis à me dictum est libro de institutione. Nunc de exercitatione dicendum est.

§. 2. Cum in Republicâ sit magistratus togatus, & sagatus, simulque illi, qui vestigalia, quique iudicia tractant, in his exerceri per ordinem iuuentutem oportet. Et quidem de bellicâ exercitatione suo dicam loco. Vt in civilibus negocijs periti euadant, mature discant cognoscere Rempublicam, quod hisce consequuntur modis.

Iuuenes in Senatu sunt

§. 3. Nobilibus adolescentibus, postquam annum vicesimum exceßerint, si cum laude stipendia fecerint, aut vniuersitatibus eruditionem approbauerint, Senatusconsulto, vel principis edicto, liceat senatui interesse, in consilio principis sedere, sententiam dicere, ita tamen ut consultandi, non definiendi vim eorum iudicium habeat. Sic enim intelligent, quibus de rebus in consilio publico agatur; disputantium orationes, sapientiamque notabunt, eaque quæ proposita sunt meditantur; nec minor utilitas est in audiendis libellis supplicum, in legatorum artificiosis discursibus, quæ omnia in Concilio examinantur. Romæ quidem præcis temporibus filios Senatorum consultationi interfuisse faceta historia de polygamia testatur; nunc non est admodum in vtu. Veneta Republica magno emolumento suo tuetur. Omnibus enim Patricijs ad eundem Senatus ius est, modo annos viginti quinque habeant, nonnullis etiam singulari rogatione ante eam aetatem curia patet, modo tamen sit annorum viginti, sunt vero in consilio magno, ut ipsi vocant, quod ajunt bis mille Senatores continere, quanquam propter eos, qui in Legationibus, vrbium ac prouinciarum gubernatione

sunt, non nisi mille sexcenti ordinarie conueniant.

§. 4. Magna etiam exercitatio est, si vel Senator illis, vel Princeps imperet, ut de rebus propositis, breuiter, & dilucide sententiam scripto explicent; maxime cum legationibus respondendum est, aut graues res proponuntur. Interdum vero auditis variorum sententijs, & mature consideratis, omnium commoda, atque incommoda exponant, suumque iudicium depromant. Nam quem admodum nemo miles veteranus censendus est; qui ordinum quocunque loco, tempore seruandorum, & redintegrandorum, feriendi, vitandique hostis cognitionem non habet; ita nunquam Senator, aut Consiliarius fuerit, qui in sua alienaque Republica, negotijsque non fuerit diu multumque versatus.

Sententiam suam explicent.

Hinc magnus ille numerus in aliorum sententiam abeuntium, non quod probent, vel intelligant; sed quia extra aliorum sensum non sapiunt, quia suo Marte nunquam sentire aut loqui didicerunt.

Cursum sanè eorum, qui ad Rempublicam adhibentur, duplicem animaduerto. Quidam scientiarum absoluta Cyclopædia, jurisprudentiæ sese dedunt, quam cum perdidicerunt, ut jam esse, aut videri Doctores possint, mox in exercitatu alicujus Aduocati, Syndici, Assessoris se disciplinam, contuberniumque conferunt, ut formulas, & praxin forenses, præjudicia, experientiâ percipiant. Et illi quidem si ingenio, aut iudicio valeant, caudidici perfecti, nec in idonei iudices litium euadunt.

Litib. plures, quam Republica student.

Verum ad consilia, vel in curia Patrum Conscrip-torum, vel in Consistorio Principis danda nondum maturi sunt. Variam enim cognitionem res illa postulat, nec intra cōtrouersiarum forensium angustias includitur. Alij sunt, qui postquam modice philosophati, de formulis institutionum nonnihil gustarunt, peregrino habitu in patriam redeunt, & Rempublicam capeßunt, è quorum ruditate maxima incommoda nascuntur, auctoritatem enim habent consiliariorum, & magistratuum, ignorantiam idiotarum.

§. 5. Præcipuum in politicis rudimentum est; si Legationes legatis quocunque mittendis adjungantur Comites illi, qui aliquando partem Reipublicæ gubernaturi sunt. Nunquam facilius negociorum, hominumque natura perspicitur, nusquam maiore cura, cautioneque verba, nutusque alieni obseruantur, & proprii reguntur.

Legationes erudiendis hominibus aptissima.

Itaque si res in vniuerso vlla est, qua prudentia discitur, illa in legationibus cernitur. Olim alia mundi constitutio erat. Ibant Græci ad Regem Persarum seruata libertatis, etiam in congressu, & alloquio, dignitate. Romanorum Legati maiestate imperij tutebantur. Nunc inter cognatos, amicos, amulos, diffidentes, perpetuæ legationes commeant; mentem aliorum Principum & sui interdum ignorant. Legato igitur tres quatuorue, quasi Comites & Consiliarij adjungantur, non ut eum dirigant, sed ut discant vitare scopulos, qui plurimi sunt, & latentissimi.

Prodest hoc junioribus, quia instruuntur, prodest Reipublicæ, qui ciues recipit prudentiores, nec Legatus tali vallatus comitatu præuicari potest. Nec alia causa est, cur Romani tanta copia politices peritorum abundarint, quam perpetuæ cum legatis, magistratibusque protectiones.

Cohortes amicorum præfides comitati, instructiores redibant.

Omnibus enim magistratibus præter Legatos, tribunos, aliosque vel exercitus, vel ministros adjuncti amici, & contubernales, hoc est, Nobiles adolescentes, qui rei bellicæ, Reipublicæque cognoscendæ ergo comitabantur. Hæc amicorum co-

Ss hors